

Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiön (Itla) Kasvun tuki -toiminta tuottaa menetelmäarvioita lapsille, nuorille ja perheille suunnatuista mielenterveyttä edistävästä psykososiaalisista menetelmistä. Arvioon vaikuttavat menetelmän kuvaus, vaikuttavuusnäyttö ja käyttöönoton tuki. Lisätietoja arvioinnista saat katsauksen liitteestä 2, arviointioppaasta (Merikukka ym., 2025) ja verkkosivuilta kasvuntuki.fi.

Tämän ja muut menetelmäarvot löydät Kasvun tuen menetelmäpankista.

SYSTEMAATTINEN KIRJALLISUUSKATSAUS

VOIKUKKIA-vertaistukiryhmä (VOIKUKKIA peer support group)

Menetelmä sijoituksen ja huostaanoton aiheuttaman kriisin käsittelyyn ja vanhemman tukemiseen (2. arvio)

VOIKUKKIA-vertaistukiryhmää koskevat yksityiskohdat on tarkistettu menetelmän kotipesän edustajalta.

Tämä systemaattinen katsaus on VOIKUKKIA-vertaistukiryhmän toinen arviointi. Menetelmä on arvioitu ensimmäisen kerran Kasvun tuki -menetelmäpankissa 15.12.2016.

Menetelmän nimi: VOIKUKKIA-vertaistukiryhmä

Kohderyhmä: VOIKUKKIA-vertaistukiryhmä on suunniteltu vanhemmille, joiden lapsi tai lapset on huostaanotettu tai sijoitettu.

Toteutus: 8–10 strukturoitua tapaamista suljetussa vertaistukiryhmässä. Ryhmän koko on 4–6 henkilöä ja maksimimäärä 8 osallistujaa. Ryhmätapaamiset kestävät 2–3 tuntia.

Ilmiön kuvaus ja menetelmän tavoitteet: Lapsen huostaanotto on lähes poikkeuksetta lapsen vanhemmille kriisi, josta yksin selviäminen koetaan vaikeaksi. Menetelmän tavoitteena on auttaa lapsen sijoituksen aiheuttaman suuren muutoksen ja kriisin käsittelyssä. Lisäksi menetelmä lisää kriisistä selviytymisen ja vanhemmuuden vahvistamisen kautta lapsen hyvinvointia.

Vastemuuttajat: Vanhempien kokemukset lapsen sijoituksen tai huostaanoton käsittelystä, vanhemmuus, lapsen hyvinvointi

Menetelmän kotipesä ja implementointi: VOIKUKKIA-vertaistukiryhmämallista on vastuussa menetelmän kotipesä Kasvatus- ja perheneuvonta ry.

Tiivistelmä

Ilmiöt: vanhemmuus, sijoitettujen lasten hyvinvointi

Johdanto: Lapsen huostaanotto on lähes poikkeuksetta lapsen vanhemmille kriisi, josta yksin selviäminen koetaan vaikeaksi. Vanhemmuuden tukeminen auttaa myös lasta. VOIKUKKIA-vertaistukiryhmä on strukturoitu suljettu vertaistukiryhmä sijoitettujen tai huostaanotettujen lasten vanhemmille. Menetelmän tavoitteena on auttaa vanhempaa lapsen sijoituksen tai huostaanoton aiheuttaman suuren muutoksen ja kriisin käsittelyssä. Lisäksi menetelmä pyrkii tukemaan vanhempien omaa elämää ja selviytymistä sekä vahvistamaan vanhemmuutta. Sitä kautta menetelmä vaikuttaa myönteisesti lapsen hyvinvointiin.

Tutkimuskysymys: Onko VOIKUKKIA-vertaistukimenetelmällä näyttöön perustuvaa vaikuttavuutta sijoituksen tai huostaanoton käsittelyyn ja vanhemmuuden vahvistumiseen suomalaisessa kontekstissa?

Aineisto ja menetelmät: Kirjallisuushaku tehtiin kartoitettaville kirjallisuuskatsauksille tyypillisellä populaatio, konsepti ja konteksti (PCC) -hakustrategialla, joka kohdistui kysymykseen: Mitä tutkimusta VOIKUKKIA-vertaistukiryhmästä on tehty? Hakusanoina käytettiin: P = vanhemmat, C = VOIKUKKIA-vertaistukiryhmä. Konteksti jätettiin pois hakutulosten liiallisen rajaamisen välttämiseksi. Ensimmäisenä kiinnostuksen kohteena haussa olivat menetelmästä tehdyt vaikuttavuustutkimukset, mutta mukaan otettiin myös muilla menetelmillä tehtyjä tutkimuksia. Systemaattinen haku tehtiin kuuteen tietokantaan: MEDLINE, APA PsycInfo, CINAHL, ERIC, Web of Science ja Scopus. Lisäksi suomenkielisiä julkaisuja haettiin Finna.fi-palvelusta.

Tulokset: VOIKUKKIA-vertaistukiryhmän kuvaus on muutoin oikein hyvä, mutta menetelmän tieteellistä teoreettista taustaa ei ole kuvattu riittävän tarkasti. Menetelmän käyttöönoton tuki toteutuu hieman alle puolessa vaadituista kohdista, eli käyttöönoton tuki ja seuranta ovat tyydyttävällä tasolla. Menetelmästä ei löytynyt kirjallisuushaussa vertaisarvioitua vaikuttavuustutkimusta.

Menetelmäarvio: Menetelmä saa menetelmäarvion 1/5, eli menetelmä on hyvin kuvattu. Menetelmästä ei ole vaikuttavuusnäyttöä, eli menetelmän vaikuttavuudesta ei ole toistaiseksi tietoa.

Johdanto

Menetelmän tausta

VOIKUKKIA-vertaistukiryhmämalli on ollut käytössä Suomessa vuodesta 2002, ja sen perustana on Sininauhaliiton Eevan perhe -projektissa (2002–2005) kehitetty malli, jonka tarkoituksena on tukea huostaanotettujen lasten vanhempia. Vuodesta 2012 vuoteen 2018 VOIKUKKIA-vertaistukiryhmämallia kehittivät Kasper – Kasvatus- ja perheneuvonta ry ja Sininauhaliitto yhdessä. Tämän jälkeen VOIKUKKIA-vertaistukiryhmämallista on ollut vastuussa Kasper - Kasvatus- ja perheneuvonta ry. Tällä hetkellä VOIKUKKIA-vertaistukiryhmiä järjestetään useilla hyvinvointialueilla (esim. Länsi-Uudenmaan sekä Vantaan ja Keravan hyvinvointialueilla), Helsingin kaupungin palveluissa sekä Ensi- ja turvakotien liiton alueellisissa toimipaikoissa, kuten Oulun ensi- ja turvakoti ry:ssä ja Kakspyy ry:ssä, joka edistää mielen hyvinvointia ja osallisuutta Kymenlaakson alueella.

Menetelmän kuvaus

Menetelmän kuvaus pohjautuu käsikirjaan (Kivinen ym., 2012), menetelmän internet-sivuilla olevaan tietoon (www.suomenkasper.fi) sekä Kasper – Kasvatus- ja perheneuvonta ry:ltä saatuihin muihin materiaaleihin.

Kohderyhmä

VOIKUKKIA-vertaistukiryhmä on suunniteltu vanhemmille, joiden lapset tai lapsi on huostaanotettu tai sijoitettu.

Ilmiö

Lapsen huostaanotto on lähes poikkeuksetta lapsen vanhemmille kriisi, josta yksin selviäminen koetaan vaikeaksi (Hiltunen, 2005). Myös suomalaiset lastensuojelun ammattilaiset ovat pitäneet tärkeänä, että lapsen sijoituksen kokeville vanhemmille olisi tarjolla nykyistä enemmän tukea ja oikeanlaisia palveluita (Pitkänen, 2011).

Huostaanoton jälkeisen vanhemmuuden tukemisen tarpeellisuus on tunnustettu Suomessa voimassa olevassa lastensuojelulaisissa, jossa mainitaan lapsen vanhemman asiakassuunnitelma, johon tulee kirjata vanhemman tukemisen toimet. Sijoitettujen lasten vanhempien tukemiseen on perustelut myös YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa, jossa nostetaan esille lapsen oikeus sukulaissuhteisiinsa (artikla 8) ja oikeus pitää yhteyttä vanhempiinsa silloin, kun ei voi asua näiden kanssa (artikla 9). Sopimuksessa myös korostetaan valtioiden velvollisuutta tukea vanhempia vastuussaan huolehtia siitä, että lapsen kasvatus ja sopimuksessa todetut oikeudet toteutuvat (artikla 18). Yksi merkittävä vanhempien tukimuoto on vertaistukitoiminta.

Vanhempien tukeminen auttaa myös lasta. Mikäli lapsi näkee, ettei vanhemmilla ole hätää, hän ei joudu vaikeassa tilanteessa kantamaan huolta vanhemmistaan. Vanhemmuus muuttuu lapsen kasvaessa, ja vanhemmuudessa kehittyminen ilman lapsen läsnäoloa on vaikeaa. Vanhempi saattaa tarvita tukea vanhemmuudessaan riippumatta siitä, mitkä sijoituksen syyt ovat olleet.

Tavoitteet ja vastemuuttajat

VOIKUKKIA-vertaistukiryhmän tavoitteena on auttaa lapsen sijoituksen aiheuttaman suuren muutoksen ja kriisin käsittelyssä ja vanhempien oman elämän ja selviytymisen tukemisessa sekä vahvistaa vanhemmuutta ja sitä kautta lisätä lapsen hyvinvointia. Ryhmään osallistuvilla vanhemmilla on myös omia yksilöllisiä tarpeita ja tavoitteita niin lapsen sijoituksen kuin muunkin elämänsä suhteen. Ryhmässä ei pyritä muuttamaan näitä tavoitteita, vaan tuetaan löytämään jokaisen oma tie.

VOIKUKKIA-vertaistukiryhmän päävasteena on vanhempien kokemukset lapsen sijoituksen tai huostaanoton käsittelystä. VOIKUKKIA-vertaistukiryhmällä pyritään auttamaan vanhempien oman elämän ja selviytymisen tukemisessa. Toissijaisia vasteita ovat vanhemmuuden vahvistuminen ja yhteistyön parantuminen lastensuojelun kanssa.

Teoriaperusta

VOIKUKKIA-vertaistukiryhmämalli perustuu vertaisuuteen, dialogisuuteen, ratkaisu- ja voimavarakeskeisyyteen sekä narratiivisuuteen (Kivinen ym., 2012). Menetelmän materiaaleissa ja kotipesältä saaduissa materiaaleissa ei ole kuitenkaan avattu tieteellistä teoreettista perustaa lähteineen eikä tutkimusta siitä, miten käytetyt keinot vaikuttavat vanhempien kokemuksiin lapsen sijoituksen tai huostaanoton käsittelystä. Menetelmän kotipesältä saadun tiedon mukaan menetelmän opasta ja erityisesti sen sisältämää teoriaperustan kuvausta ollaan tällä hetkellä päivittämässä (tieto kotipesältä joulukuussa 2024).

Ydinelementit ja joustavuus

VOIKUKKIA-vertaistukiryhmän ydinelementteihin kuuluu se, että tapaamisissa edetään tietyssä järjestyksessä. Ensin käsitellään vanhempien kokemuksia ja huostaanoton tai sijoituksen aiheuttamaa kriisiä. Tämän jälkeen käsitellään yhteydenpitoa lapsen ja lastensuojelun kanssa. Ryhmän viimeisillä kerroilla katse suunnataan vanhemman voimavaroihin ja tulevaisuuteen. VOIKUKKIA-vertaistukiryhmä on suunniteltu ennakkotapaamisen jälkeiseksi 10 tapaamisen kokonaisuudeksi mutta ryhmäkertoja voi myös yhdistää tarvittaessa. Ryhmätapaamisten jälkeen ryhmä voi halutessaan järjestää vielä yhden jälkitapaamisen viimeisen ryhmäkerran jälkeen. Jälkitapaaminen voidaan järjestää joustavasti muutaman viikon tai muutaman kuukauden kuluttua ryhmän päättymisestä ryhmäläisten toiveiden mukaisesti. Ryhmäprosessin päätyttyä vanhemmat voivat halutessaan jatkaa kokoontumisia omatoimisesti. Jotkin toimijat voivat tarjota tilat kokoontumista varten. Ryhmän toiveesta jonkin ryhmäkerran voi myös käyttää kokonaan jonkin muun kuin oppaassa mainitun aiheen käsittelyyn. Ryhmässä voidaan toteuttaa vanhempien toiveita, mutta huolehditaan siitä, että työskentely etenee ja keskeiset elementit toteutuvat.

Menetelmän muokkaus

Menetelmän kuvauksen mukaan menetelmä on kehitetty Sininauhaliiton Eevan perhe -projektissa eli menetelmää ei ole muokattu toisesta menetelmästä.

Toteuttajat

Ryhmää ohjaa aina kaksi ohjaajaa, joista toisella on oltava VOIKUKKIA-ohjaajakoulutus. Ryhmässä toivotaan olevan myös vertaisohjaaja, mutta ryhmä voidaan järjestää tarvittaessa myös ilman.

Toteutustavat

VOIKUKKIA-vertaistukiryhmä on tiettyä struktuuria noudattava suljettu vertaistukiryhmä. Voikukkia-ryhmämenetelmä sisältää vanhempien henkilökohtaiset ennakkotapaamiset, teemalliset ryhmätapaamiset (8–10) sekä ryhmän niin halutessa yhden jälkitapaamisen ryhmän päättymisen jälkeen. Ryhmän koko on 4–6 henkilöä ja maksimimäärä 8 osallistujaa. Ryhmätapaamiset kestävät 2–3 tuntia.

Tapaamiset:

- **Ennakkotapaaminen:** Ohjaajat ja ryhmästä kiinnostunut vanhempi tapaavat.
- **Tapaamiskerta 1:** Ryhmän aloitus, tutustuminen ja sopiminen toimintatavoista.
- **Tapaamiskerta 2:** Vanhempien kertomukset lapsen sijoituksesta.
- **Tapaamiskerta 3:** Vanhemman kriisi ja kokemukset lapsen sijoituksesta.
- **Tapaamiskerta 4:** Lapsen erokriisi – vanhemmasta eroon joutuminen lapsen kannalta.

- **Tapaamiskerta 5:** Yhteydenpito lapseen sekä yhteistyö lastensuojelun ja sijaishuoltoapaikan kanssa.
- **Tapaamiskerta 6:** Vertaisohjaajan selviytymistarina tai jokin muu syventävä aihe.
- **Tapaamiskerta 7:** Vanhemmuus lapsen sijoituksen jälkeen.
- **Tapaamiskerta 8:** Omat voimavarat ja jaksaminen.
- **Tapaamiskerta 9:** Tulevaisuuden näköalat.
- **Tapaamiskerta 10:** Ryhmän päättäminen.
- **Jälkitapaaminen:** Mitä vanhemmille nyt kuuluu?

Keinot

VOIKUKKIA-vertaistukiryhmän ohjaajakoulutuksen saaneet ammattilaisohjaajat ja vertaisohjaajat toimivat strukturoidun ryhmämallin mukaisesti. Ryhmässä vanhemmat saavat sekä ammatillista tukea että vertaistukea lapsen sijoitukseen ja sen jälkeiseen elämään liittyvien asioiden käsittelyyn. VOIKUKKIA-vertaistukiryhmä ei ole terapiaryhmä, vaikka siinä on terapeuttisia elementtejä.

Dialogisuudessa on kysymys kohtaamisesta ja vuorovaikutuksesta. Aidossa vuoropuhelussa ja keskustelussa kaikki ovat tasavertaisia keskustelukumppaneita. Ohjaaja ja vanhemmat tarkastelevat vanhempien esille tuomia tilanteita ja kokemuksia eri näkökulmista. Näin tarkasteltavana oleva asia (esimerkiksi lapsen hankala suhtautuminen vanhempaan) tulee nähdä monelta suunnalta. Vanhempi saa uutta ymmärrystä lapseensa ja näkee paremmin oman merkityksensä ja mahdollisuutensa vanhempana.

Ratkaisukeskeinen ajattelu- ja työskentelytapa on hyvin käytännöllinen ja myönteinen tapa kohdata ja käsitellä erilaisia haasteita ja ongelmatilanteita. Tarkoituksena on tukea ja innostaa vanhempia löytämään haasteisiinsa uusia, luovia ratkaisuja. Tällöin korostetaan toiveikkuutta, omien voimavarojen tunnistamista ja niiden ottamista käyttöön, edistymistä pienissä tavoitteissa ja yhteistyötä toisten kanssa.

Ihminen jäsentää kokemuksiaan narratiivisesti ja elää elämäänsä näiden kertomusten kautta. Ihmisen elämä on tarina, jota hän jäsentää tulkitsemalla valintojaan ja kokemuksiaan tapahtuneista asioista. Käsitteemme elämästä muodostuvat merkityksistä, joita annamme kokemuksillemme. Vertaistukiryhmässä vanhemmat jakavat toisilleen tarinoitaan. He kertovat kokemuksiaan lastensa sijoituksen vaiheista, lasten tapaamisista, yhteistyöstä lastensuojelun ja sijaisvanhempien tai -hoitajien kanssa sekä muista omaan elämäntilanteeseensa liittyvistä asioista. Näin he samalla jäsentävät kokemuksiaan.

Opas ohjaajille

Koulutuksen yhteydessä ohjaajille annetaan VOIKUKKIA-ohjaajan opas (Kivinen ym., 2012). Koulutuksen käyneet ohjaajat saavat lisäksi oikeuden käyttää www.suomenkasper.fi-sivuston materiaalipankkia, joka sisältää runsaasti tukimateriaalia ryhmien perustamiseen, markkinointiin, ohjaamiseen ja palautteen keräämiseen.

Materiaalit menetelmän saajille

VOIKUKKIA-vertaistukiryhmämalli ei sisällä pakollista ennalta määriteltä materiaalia ryhmäläisille, mutta ohjaajat voivat hyödyntää ohjaajakoulutuksessa saamaansa materiaalia ja toiminnallisia harjoituksia tai menetelmiä. Ryhmäläiset saavat ryhmään osallistumisesta todistuksen.

Kustannukset

Ryhmään osallistuminen on maksutonta. Menetelmän ohjaajakoulutus on ammattilaisille. Vertaisohjaajaksi haluaville vanhemmille koulutus on maksuton. Epäsuoria kustannuksia ovat järjestäjien itse määrittelemät kustannukset, kuten tilavuokrat ja tarjoilut.

Ohjaajien koulutus

Ammattilaisohjaajat ja vertaisohjaajat koulutetaan yhteisessä nelipäiväisessä koulutuksessa, jonka järjestämisestä vastaa Kasper – Kasvatus- ja perheneuvonta ry. Koulutuksia järjestetään vähintään kaksi vuodessa, minkä lisäksi Kasper – Kasvatus- ja perheneuvonta ry tarjoaa mahdollisuuden tilauskoulutukseen. Koulutuksessa saa perustiedot keskeisistä ryhmässä käsiteltävistä teemoista ja valmiudet ryhmien ohjaamiseen. Koulutukseen sisältyvät lisäksi ennakko- ja välitehtävät. Koulutuksessa ohjaajat sitoutuvat noudattamaan toimintaa ohjaavia valtakunnallisia periaatteita. Ohjaajat voivat osallistua myös VOIKUKKIA-ohjaajaverstaisiin, joita järjestetään kerran tai kaksi kertaa vuodessa alueellisesti. Ohjaajaverstaissa ohjaajat saavat tukea sekä toisiltaan että hankkeelta. He voivat suunnitella alueensa ryhmätoimintaa ja saada vinkkejä hyvistä käytännöistä sekä oppia toistensa työstä.

VOIKUKKIA-vertaistukiryhmän ohjaajan koulutus on tarkoitettu sijoitettujen lasten vanhempien kanssa työskenteleville sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille ja VOIKUKKIA-ryhmän käyneille vanhemmille, jotka haluavat toimia vertaisohjaajina VOIKUKKIA-ryhmissä ammattilaisten työpareina. Koulutuksen käytyään ohjaajat saavat todistuksen ja oikeuden järjestää VOIKUKKIA-vertaistukiryhmiä.

Tutkimuskysymys

Onko VOIKUKKIA-vertaistukimenetelmällä näyttöön perustuvaa vaikuttavuutta sijoituksen tai huostaanoton käsittelyyn ja vanhemmuuden vahvistumiseen suomalaisessa kontekstissa?

Aineisto ja menetelmät

Kirjallisuushakua ohjasi kysymys: Mitä tutkimusta VOIKUKKIA-vertaistukiryhmästä on tehty?

Hakustrategia ja tiedonlähteet

Hakustrategian muodostamisessa käytettiin kartoittaville kirjallisuuskatsauksille tyypillistä

populaatio, konsepti ja konteksti (PCC) -strategiaa (Peters ym., 2020), josta konteksti jätettiin pois hakutulosten liiallisen rajaamisen välttämiseksi:

P = vanhemmat

C = VOIKUKKIA-vertaistukiryhmä

Hakusanat muodostettiin PCC-strategian mukaisesti yhdistämällä kaksi PCC:n osa-aluetta (P+C). Kiinnostuksen kohteena ovat ensisijaisesti vaikuttavuustutkimukset, joiden tuloksissa on raportoitu vanhemman oman elämän ja selviytymisen tukemiseen, vanhemmuuden vahvistumiseen sekä sitä kautta lasten hyvinvoinnin lisääntymiseen liittyviä muuttujia. Mukaan otetaan kuitenkin myös muilla asetelmilla tehtyjä tutkimuksia kuin vaikuttavuustutkimuksia, minkä vuoksi hakustrategia on PCC:n mukainen.

Kirjallisuushaku toteutettiin 13.8.2024 systemaattisena hakuna seuraaviin tietokantoihin: MEDLINE, APA PsycInfo, CINAHL, ERIC, Scopus ja Web of Science. Lisäksi suomenkielisiä viitteitä haettiin Finna.fi-hakupalvelusta 30.8.2024. Hakustrategia on nähtävissä liitteessä 1.

Ennalta määritetyt mukaanottokriteerit tutkimuksille

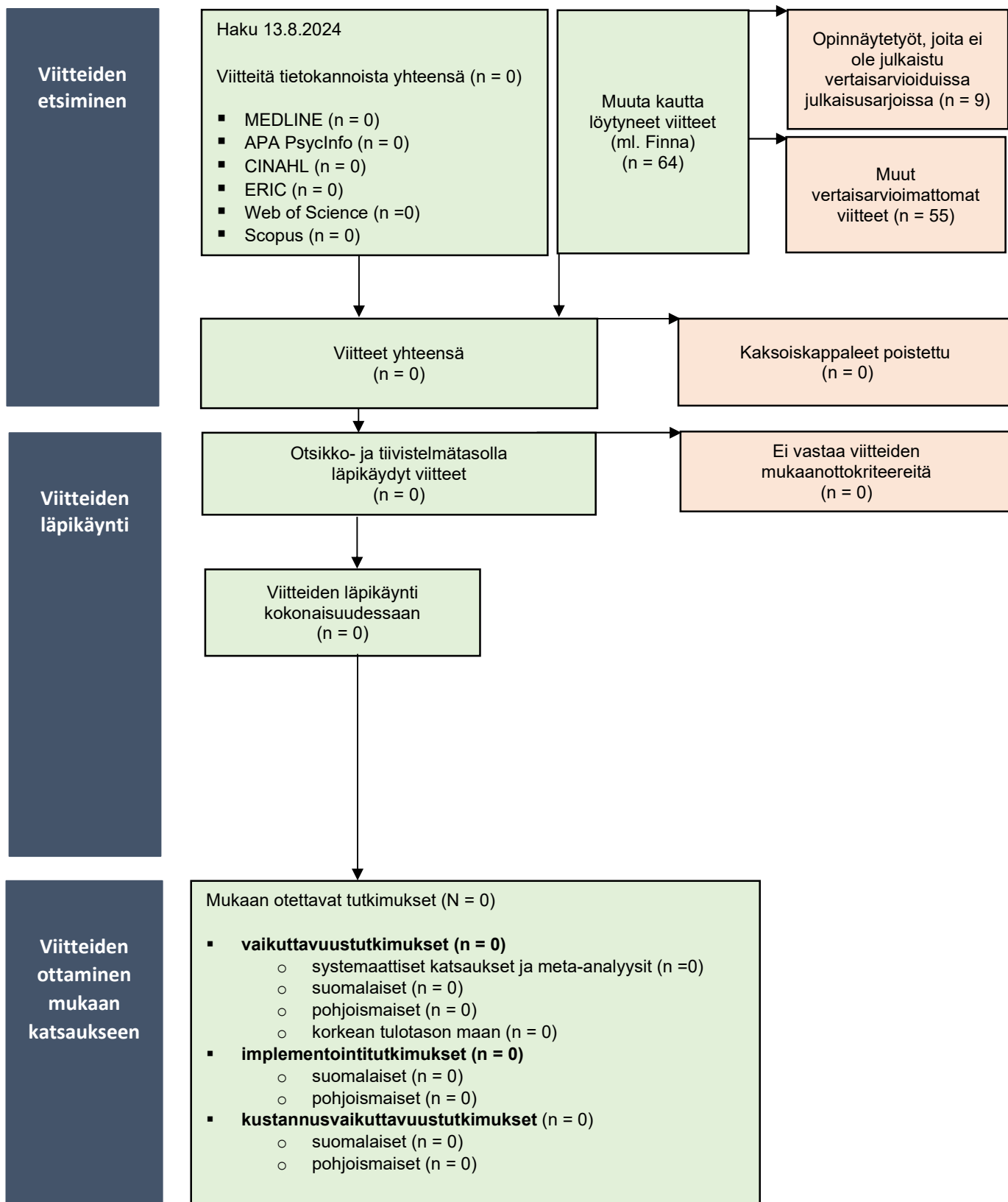
- Tutkimuksen kohderyhmä on oikea.
- Menetelmän vaikuttavuutta on tutkittu Maailman pankin korkean tulotason maassa.
- Menetelmän implementointia on tutkittu Suomessa tai muussa Pohjoismaassa.
- Menetelmän kustannusvaikuttavuutta on tutkittu Suomessa tai muussa Pohjoismaassa.
- Tutkimus on vertaisarvioitu alkuperäistutkimus tai niistä koostuva systemaattinen katsaus tai meta-analyysi.

Ennalta määritetyt poissulkukriteerit tutkimuksille

- Tutkimuksen kohderyhmä on väärä.
- Vaikuttavuustutkimus on tehty Maailman pankin matalan tai keskitason tulotason maassa.
- Implementointitutkimus on tehty muualla kuin Suomessa tai muussa Pohjoismaassa.
- Kustannusvaikuttavuustutkimus on tehty muualla kuin Suomessa tai muussa Pohjoismaassa.
- Kyseessä on vertaisarvioimaton tutkimus, pääkirjoitus tai kommentaari.

Tutkimusten valinta

Liitteen 1 mukaisella hakustrategialla saatiin yhteensä 64 viitettä. Finna.fi-hakupalvelun kautta löytyneitä viitteitä oli 64. Kaksoiskappaleiden (n = 0) poiston jälkeen jäljelle jäi 64 viitettä. Otsikoiden ja abstraktien läpikäynnin jälkeen kokotekstivaiheen tarkasteluun jäi 0 viitettä. Haun eteneminen on kuvattu vuokaaviossa (Kuvio 1). Tutkimusten valinta toteutettiin ennalta määritettyjen mukaanotto- ja poissulkukriteerien perusteella. Otsikko- ja tiivistelmätason kävi läpi yksi tutkija, joka konsultoi epäselvissä tilanteissa toista tutkijaa.

^a Systemaattisissa katsauksissa ja meta-analyyseissa mukana olevat vaikuttavuustutkimukset

Kuvio 1. Vuokaavio VOIKUKKIA-vertaistukiryhmän systemaattisen kirjallisuushaun viitteiden valinnasta (Page ym., 2021)

Menetelmätietokannat

Kirjallisuushaun lisäksi tehtiin haku keskeisiin psykososiaalisten menetelmien vaikuttavuutta arvioiviin menetelmätietokantoihin. Haetut menetelmätietokannat olivat ruotsalainen Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU), norjalainen Ungsinn ja isobritannialainen Early Intervention Foundation (EIF) Guidebook sekä yhdysvaltalaiset Blueprints for Healthy Youth Development ja California Evidence-Based Clearinghouse for Child Welfare (CEBC). VOIKUKKIA-vertaistukiryhmää ei ollut arvioitu missään edellä mainituista tietokannoista.

Tulokset

Kuvauksen arviointi

VOIKUKKIA-vertaistukiryhmä on hyvin kuvattu menetelmä. Menetelmän kohderyhmä, toteutus, ilmiön kuvaus ja menetelmän tavoitteet, vasteet, kustannukset sekä keskeiset elementit ja joustavuus ovat kuvattuna riittävästi menetelmän oppaassa. Toteuttajat saavat kotipesältä oppaan ja kotipesä on kuvannut kaikki menetelmään liittyvät materiaalit hyvin ja riittävän tarkasti. Kuvaus siitä, kuka voi toteuttaa menetelmää on riittävä. VOIKUKKIA-vertaistukiryhmässä käytetyt keinot on kuvattu riittävästi ja kattavasti, mutta tieteellistä teoreettista perustaa ei ole kuvattu riittävällä tavalla. Menetelmässä kuvatuista käsitteistä ratkaisu- ja voimavarakeskeisyys voidaan katsoa yleisesti tunnetuksi hyväksytyksi teoreettiseksi taustateoriaksi (De Shazer ym., 1986; De Shazer & Berg, 1997; Hodges & Clifton, 2004), ja siten siihen perustuva työote loogisesti lapsen sijoitukseen mahdollisesti vaikuttavaksi. Vertaisuuden, dialogisuuden sekä narratiivisuuden tieteellinen teoriatausta ja niihin liittyvä tutkimus jäävät menetelmän kuvauksesta kuitenkin uupumaan, eikä teoriataustan eroavuus keinoista tai tekniikoista selviä riittävällä tavalla. Katsauksen kirjoittajilla ei ole tietämystä vertaisuudesta, dialogisuudesta tai narratiivisuudesta tieteellisinä teorioina tai niihin liittyvästä tutkimuskentästä, eikä menetelmän kotipesä tarjoa tähän lähteitä. Taulukossa 1 on arvio menetelmän kuvauksesta.

Taulukko 1. VOIKUKKIA-vertaistukiryhmän kuvauksen arviointitaulukko

Menetelmän kuvauksen ulottuvuus	Ei kuvattu lainkaan	Kuvattu, mutta ei riittävästi	Kuvattu riittävästi
Menetelmän ydinsisältö			
Kohderyhmä	☐	☐	☒
Ilmiö	☐	☐	☒
Tavoitteet ja vastemuuttajat	☐	☐	☒
Teoriaperusta	☐	☒	☐
Ydinelementit ja joustavuus	☐	☐	☒
Menetelmän muokkaus	☐	☐	☒
Menetelmän käyttö			
Toteuttajat	☐	☐	☒
Toteutustavat	☐	☐	☒
Keinot	☐	☐	☒
Materiaalit ja kustannukset			
Opas toteuttajille	☐	☐	☒
Materiaalit menetelmän saajille	☐	☐	☒
Kustannukset	☐	☐	☒

Vaikuttavuusnäytön arviointi

Kirjallisuudessa ei löytynyt Maailman pankin korkean tulotason maan vaikuttavuustutkimusta.

Käyttöönoton tuen arviointi

Menetelmän käyttöönoton tuen on arvioitu toteutuvan viidessä osa-alueessa kahdeksasta eli käyttöönoton tuki on tyydyttävää. Arviointi on esitetty taulukossa 2. Menetelmän kohderyhmä ja sen saavuttaminen mukaanottokriteereineen ovat menetelmässä kuvattuina yksityiskohtaisesti. Ryhmä kootaan yleensä lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden avulla mutta myös ilmoituksien ja www.suomenkasper.fi-sivuston

kautta. Ohjaajat haastattelevat kaikki ryhmästä kiinnostuneet vanhemmat ja tarvittaessa ohjaavat muihin tukipalveluihin. Ohjaajien pätevyysvaatimukset ovat selkeät. Ammattiohjaajilla on oltava sosiaali- ja terveysalan koulutus. Vertaisohjaajaksi koulutautuvien tulee olla käynyt oma VOIKUKKIA-vertaistukiryhmä. Valmius ohjaajien koulutukseen toteutuu hyvin. Sertifiointimenettelyjä ei ole ohjelmassa kuvattu riittävällä tavalla. Arviointiperusteiden mukaan vaatimus koulutuksesta voi olla osana sertifiointimenettelyä, mutta vaatimus koulutuksen käymisestä ei yksin riitä siihen, että osa-alueen voitaisiin katsoa täyttyvän. Sertifiointimenettelyjen kuvaamisesta tulisi kuitenkin selvittää, millainen sertifiointiprosessi on kokonaisuudessaan: kuuluuko siihen esimerkiksi pätevyyttä ylläpitävää jatkokoulutusta tai taitojen testausta.

Kotipesä tarjoaa ohjaajille täydennyskoulutusta ja ohjaajaverkoston tapaamisia työn tueksi. Ohjaajat voivat olla myös suoraan yhteydessä Kasperin lastensuojelutiimin työntekijöihin VOIKUKKIA-vertaistukiryhmään liittyvissä kysymyksissä. Kotipesän tarjoaman ohjauksen voi näin ollen katsoa toteutuvan. Kotipesä ei kuitenkaan kuvaa laajempaa organisaatiotasosta implementaation tukea.

Menetelmässä ei ole kuvattu riittävällä tavalla välineitä, joiden avulla hän voi seurata yksittäisen menetelmän saajan edistymistä ja tutkia menetelmästä hyötymistä ja tyytyväisyyttä. Yksittäisen menetelmän saajan edistymistä seurataan havainnoinnin avulla. Vanhempien palautteita on koottu myös valtakunnallisesti nettipohjaisella kyselylomakkeella, jotka vanhemmat täyttävät anonymisti käytyään VOIKUKKIA-vertaistukiryhmän. Palautteessa kysytään kokemuksia ryhmän käytännön järjestelyistä, ohjaajien toiminnasta, ryhmässä käsitellyistä teemoista ja vanhempien kokemista hyödyistä.

Taulukko 2. VOIKUKKIA-vertaistukiryhmän käyttöönoton tuen arviointitaulukko

Käyttöönoton tuen vauhdittajat	Onko menetelmän kannalta olennainen?		Toteutuuko?	
	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei
Kohderyhmä				
1. Kohderyhmän rekrytoiminen	☒	☐	☒	☐
Koulutus				
2. Pätevyysvaatimukset	☒	☐	☒	☐
3. Kouluttaminen	☒	☐	☒	☐
4. Pätevöityminen	☒	☐	☐	☒
Tuki, ohjaus ja dokumentaatio				
5. Tuki	☒	☐	☐	☒
6. Ohjaus	☒	☐	☒	☐
7. Seurannan ja ylläpidon välineet	☒	☐	☐	☒
8. Toistotarkkuuden varmentaminen	☒	☐	☐	☒
Yhteensä	8		4	
Käyttöönoton tuki	4/8			

Pohdinta

Menetelmäarvio

VOIKUKKIA-vertaistukiryhmä on hyvin kuvattu menetelmä, josta ei ole toistaiseksi tehty vertaisarvioitua tutkimusta. Menetelmä saa kokonaisarvion 1/5.

VOIKUKKIA-vertaistukiryhmä on kuvattu perusteellisesti menetelmän oppaassa (Kivinen ym., 2012), verkkosivuilla (www.suomenkasper.fi) ja menetelmästä vastuussa olevan kotipesän antamissa tiedoissa (Kasper — Kasvatus- ja perheneuvonta ry). Menetelmän tieteellistä teoreettista taustaa ei ole kuvattu tarkasti. Menetelmän käyttöönoton tuki toteutuu riittävällä tavalla. Vertaisarvioituja tutkimuksia VOIKUKKIA-vertaistukiryhmästä ei systemaattisessa kirjallisuushaussa löytynyt. Menetelmäkuvauksen kattavuudesta huolimatta voi kuvauksesta kuitenkin löytää myös kehitettävää. Esimerkiksi menetelmän vasteet on kuvattu laajasti, mutta kuvauksen perusteella ei synny selkeää kuvaa siitä, miten vasteita voisi mitata. Lisäksi, vaikka VOIKUKKIA-vertaistukiryhmämalli ja muun muassa siinä käytettävät keinot ja niiden toimintamekanismit menetelmän vasteisiin on kuvattuna erinomaisesti, menetelmässä ei ole avattu tieteellistä teoriataustaa toivotun laajuisesti ja menetelmässä käytettyjen keinojen ja taustateorian erottelussa on epäselvyyksiä. Näin ollen ei ole mahdollista arvioida, perustuvatko menetelmän vaikutusmekanismit kokonaisuudessaan yhteen tai useampaan ihmisen käyttäytymistä tai toimintaa selittävään yleisesti hyväksytyyn teoriaan tai malliin. Menetelmän kotipesän mukaan teoriaperustan kuvausta ollaan kuitenkin nyt päivittämässä (tieto kotipesältä 12/2024). VOIKUKKIA-vertaistukiryhmän käyttöönoton tuki toteutuu hieman alle puolessa vaadituista kohdista eli on tyydyttävällä tasolla. Kehittämiskohteina voisivat olla sertifiointimenettelyjen tarkempi määrittely, kotipesän vahvempi tuki organisaatiolle, joka aikoo implementoida menetelmää, ja toistotarkkuuden varmentaminen. On mahdollista, että puutteet näiden käyttöönoton tukeen liittyvissä kohdissa saattavat vaikuttaa menetelmän toimivuuteen.

VOIKUKKIA-vertaistukiryhmä jää seuraavalta kokonaisarvion tasolta 2, sillä menetelmästä ei ole toistaiseksi tehty vertaisarvioitua tutkimusta.

Vahvuudet ja heikkoudet

Menetelmäarvion vahvuutena on, että sen pohjalta voidaan osoittaa VOIKUKKIA-vertaistukiryhmän olevan kattavasti kuvattu menetelmä, jolla on loogiset vaikutusmekanismit. VOIKUKKIA-vertaistukiryhmä on pitkään toiminnassa ollut tapa tukea vanhempia, eikä muita vastaavia ryhmämalleja vanhempien tukemiseen ole lastensuojelun palveluvalikoimassa. On selvää, että tarvetta VOIKUKKIA-vertaistukiryhmän kaltaiselle menetelmälle on ja menetelmän taustailmiöt ovat selkeästi kuvattuja. Menetelmäarvion vahvuutena on myös, että sen avulla löydettiin kehityskohtia ohjelman kuvauksessa sekä käyttöönoton tuessa. Kehityskohtana on erityisesti VOIKUKKIA-vertaistukiryhmän tieteellinen teoreettinen tausta, joka jää tarpeettoman avoimeksi ottaen huomioon menetelmän hyvin kattavasti kuvatut keinot (vertaisuus, dialogisuus, ratkaisu- ja voimavarakeskeisyys ja narratiivisuus). Menetelmän kotipesä on lähiaikoina päivittämässä teoriaperustan kuvausta (tieto kotipesältä 12/2024).

Menetelmäarvion heikkoutena on, ettei VOIKUKKIA-vertaistukiryhmästä löytynyt vertaisarvioitua tutkimusta, eikä ohjelman vaikuttavuudesta voida näin ollen tehdä päätelmiä. Menetelmäarvio ei siis varsinaisesti kerro menetelmän vaikuttavuudesta, vaan vaikuttavuusnäytön määrästä ja laadusta tai sen puutteesta.

Johtopäätökset ja jatkotutkimus

VOIKUKKIA-vertaistukiryhmä on hyvin kuvattu menetelmä, jolle on tarvetta Suomessa. VOIKUKKIA-vertaistukiryhmän teoreettisen taustan kuvaamiseen vaikuttaisi olevan hyvät lähtökohdat ja käyttöönoton

tuessa on vielä kehitettävää. Jatkossa olisi hedelmällistä toteuttaa menetelmästä myös vertaisarvioitua tutkimusta.

Kirjoittajat:

VTM, Väitöskirjatutkija, Sara Tani, Helsingin yliopisto

PsM, Psykologi, Vilja Seppälä

Sidonnaisuudet:

Ei sidonnaisuuksia

Avainsanat:

VOIKUKKIA-vertaistukiryhmä, huostaanotto, sijoitus, kokemukset, vanhemmuus

Lähteet

De Shazer, S., Berg, I. K., Lipchik, E. V. E., Nunnally, E., Molnar, A., Gingerich, W. & Weiner-Davis, M. (1986). Brief therapy: Focused solution development. *Family process*, 25(2), 207–221.

<https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.1986.00207.x>

De Shazer, S. & Berg, I. K. (1997). 'What works?' Remarks on research aspects of solution-focused brief therapy. *Journal of Family therapy*, 19(2), 121–124. <https://doi.org/10.1111/1467-6427.00043>

Hiltunen, T. (2005). Äitien voimaantuminen lasten huostaanoton jälkeen. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-2005225>

Hodges, T. D. & Clifton, D. O. (2004). Strengths-based development in practice. *Positive psychology in practice*, 1, 256–268. <https://doi.org/10.1002/9780470939338.ch16>

Kivinen, S., Hägglund, H., Söderholm, P. & Kujala, V. (2012). Voikukkia-vertaistukiryhmät: Opas sijoitettujen lasten vanhempien vertaistukiryhmien perustamiseen ja ohjaamiseen. Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto.

Merikukka, M., Backman, H., Heikkilä, L. & Kurki, M. (2025). Lasten ja nuorten mielenterveyttä edistävien psykososiaalisten menetelmien vaikuttavuus – Opas näytön systemaattiseen arviointiin. Itlan oppaat ja käsikirjat 2025:1.

Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., ... & Moher, D. (2021). The PRISMA 2020 statement: an updated guideline for reporting systematic reviews. *BMJ (Clinical research ed.)*, 372, n71. <https://doi.org/10.1136/bmj.n71>

Peters, M., Godfrey, C., Mclnerney, P., Munn, Z., Tricco, A. & Khalil, H. (2020). Scoping reviews (2020 version). Teoksessa E. Aromataris & Z. Munn (toim.), Joanna Briggs Institute reviewer's manual, JBI. <https://doi.org/10.46658/JBIMES-20-12>

Pitkänen, M. (2011). Ammattilaisten ajatuksia vanhempien kuntoutumisen tukemisesta lapsen sijoituksen aikana. Sijoituksen aikainen sosiaalityö vanhempien kuntoutumisen tukena –hanke. SOCCA Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus.

Liite 1. Hakukriteerit tietokannoittain.

MEDLINE & PsycInfo (Ovid)

Haun osa-alue	Hakulausekkeet	Hakutulosten määrä
P (all fields)	parenting or parent* or caregiver* or "parent-child relation*" or "parent child relation*" or mother* or father* or parent-child* or carer* or caregiver* or guardian* or mother-child* or father-child*	1 845 334
C (all fields)	voikukkia or VOIKUKKIA	0
P AND C		0

CINAHL & Eric (EBSCO)

Haun osa-alue	Hakulausekkeet	Hakutulosten määrä
P	parenting or parent* or caregiver* or "parent-child relation*" or "parent child relation*" or mother* or father* or parent-child* or carer* or caregiver* or guardian* or mother-child* or father-child*	588 907
C	voikukkia or VOIKUKKIA	0
P AND C		0

Web of Science

Haun osa-alue	Hakulausekkeet	Hakutulosten määrä
P	parenting or parent* or caregiver* or "parent-child relation*" or "parent child relation*" or mother* or father* or parent-child* or carer* or caregiver* or guardian* or mother-child* or father-child*	1 374 475
C	voikukkia or VOIKUKKIA	0
P AND C		0

Scopus

Haun osa-alue	Hakulausekkeet	Hakutulosten määrä
P	parenting or parent* or caregiver* or "parent-child relation*" or "parent child relation*" or mother* or father* or parent-child* or carer* or caregiver* or guardian* or mother-child* or father-child*	1 641 928
C	voikukkia or VOIKUKKIA	0
P AND C		0

Finna

Haun osa-alue	Hakulausekkeet	Hakutulosten määrä
C	VOIKUKKIA-vertaistuki	64

Liite 2. Menetelmäarviotasot ja kasaantuvat vaatimukset tasoilla 1–5. Lisätietoja arviointioppaan luvusta Menetelmäarvio (Merikukka ym., 2025, s. 32).

Menetelmäarvioluokka	Menetelmäarviotaso			Kasaantuva kehitys menetelmäarviotasolla
	Numeerinen	Sanallinen suomeksi	Sanallinen englanniksi	
		Kielteisiä vaikutuksia	<i>Negative effects</i>	• Vähintään tutkimusnäyttöä menetelmän kielteisistä vaikutuksista on olemassa jonkin vastemuuttujan osalta. Noudatettava varovaisuusperiaatetta.
		Ei vaikutusta	<i>No effect</i>	• Vertaisarvioitua riittävää vaikuttavuusnäyttöä siitä, että menetelmällä ei ole vaikuttavuutta.
Kuvattu ja teoreettisesti perusteltu menetelmä	1	Kuvattu ja teoreettisesti perusteltu	<i>Described and theoretically based</i>	• Menetelmä on kuvattu tyydyttävästi. • Menetelmästä on enintään vertaisarvioimatonta tutkimusta (esim. opinnäytetyöt).
	2	Jonkin verran tutkimusta	<i>Some research</i>	• Menetelmästä on olemassa vertaisarvioitua tutkimusta (esim. laadulliset tutkimukset ja tyytyväisyystutkimukset), mutta vaikuttavuustutkimusta ei ole tai se ei ole laadultaan riittävää.
Lupaava menetelmä	3	Tuloksellisuus- tai vaikuttavuustutkimusta	<i>Outcome or effectiveness studies</i>	• Menetelmästä on vertaisarvioitua ennenjälkeen-tutkimusta ryhmän sisäisesti tai ryhmien välillä.
Vaikuttava menetelmä	4	Hyvää vaikuttavuustutkimusta	<i>Satisfactory effectiveness studies</i>	• Menetelmästä on opas, jossa menetelmä on kuvattu hyvin. • Menetelmästä on vaikuttavuustutkimusta, jossa menetelmää verrataan luotettavaan vertailu- tai kontrolliryhmään.
	5	Vahvaa vaikuttavuustutkimusta	<i>Strong effectiveness studies</i>	• Menetelmällä on kotipesä, joka tarjoaa käyttöönoton tukea.

- **Kuvattu ja teoreettisesti perusteltu menetelmä:** Menetelmän mukaanottokriteerit arviointiin täyttyvät. Menetelmällä voi olla vaikuttavuutta, mutta riittävä tutkimus- ja vaikuttavuusnäyttö puuttuu.
- **Lupaava menetelmä:** Menetelmästä on tuloksellisuustutkimusta, alustavaa vaikuttavuustutkimusta tai ei riittävää vaikuttavuustutkimusta, jotta menetelmäarvio ylittäisi tasolle 4.
- **Vaikuttava menetelmä:** Menetelmä tuottaa hyötyä tai lisäarvoa asiakkaalle tai potilaalle vertailuryhmään verrattuna (menetelmän tavoitteen mukaisessa ilmiössä, mittarissa tai vastemuuttujassa) (mukaien esim. Malmivaara, 2023).